

razkrivamo. Skrivnost pa je v tem, kako je kakšna zadeva napisana. Lahko je napisana trivialno, moralistično, sentimentalno ... Skratka slabo. Če pa je napisana dobro, psihološko motivirano, resnično in vživeto, potem takšna zgodba mlademu človeku samo pomaga do spoznanja.

Svoboda pisanja je pri mladinski literaturi omejena s psihologijo, zagotovo pa je najpomembnejši jezik, ki mora biti prepričljiv, živ, aktualen, in vaš res sijajno zavibrira s časom, tudi s popkulturnimi fenomeni. Tukaj vam gotovo pomagata gledališče in nenehen živ stik z živim jezikom, dialogom?

Bolj kot gledališče mi pomaga življenje. Prisluškovanje življenju. Jezik mladostnikov se blazno hitro spreminja. V resnici se spreminja milijon na uro. Vsaka šola ima svoje jezikovne značilnosti. Spreminja se tedensko. Vsako leto se najdejo nove fraze. Ko napišeš roman in se resnično potruдиš, da bi ujel jezikovne posebnosti generacije, se bo vedno našel kakšen mladi bralec, ki bo rekel, tko pa noben na naši šoli ne reče!

Kar se jezika tiče, so mladi danes veliko bolj svobodni. Jezik je resnično svoboda. Svoboda pa se odraža v neprestanem spreminjanju. Tisti pisatelj, ki misli, da je v svojem pisanju ujel jezikovni utrip trenutka, se moti. Preden bo knjiga izšla, se bo jezik mladih nekajkrat spremenil. Tako da se s tem ne obremenjujem. Samo čudim se.

Kot angažiranega kulturnika vas moram za sklep vendarle vprašati, kako dihate aktualni trenutek za slovensko kulturo, če ga primerjate s časi, ko ste bili kritični govornik s podija Prešernovih proslav? Lažje se diha. Brez dvoma. Ni več arogance in primitivnosti. Ne smemo pa biti zadovoljni. V odnosu politike do umetnosti je bilo na Slovenskem v minulih treh desetletjih narejene toliko škode, da jo bo v enem mandatu težko popraviti.

Če si to politiki sploh želijo. Za politike vseh barv je namreč umetnost privesek, ki samo porablja denar. Osebnostno mislim, da spremembe na bolje potekajo prepočasno. Življenje pa tako hitro mineva.

Melita Forstnerič Hajnšek

IRENA ANDROJNA: CELO NAPAČNA POT JE LAHKO SMISELNA

Foto: Vekoslav Rajh

Modri otok ni vaš prvenec, zasledili smo vaš roman za otroke Začarano poletje pa tudi slušno pravljico Kaj dela zvonček, vseeno pa bi vas prosila, da se nam najprej predstavite. Tudi zato, ker je morda kdo zmeden, saj je v književnem polju kot izvrstna lektorica znana tudi vaša soimenjakinja, resda s še enim priimkom, Irena Mencinger Androjna.

Moja pisateljska pot se je začela v poznih najstniških letih s pisanjem pesmi; prva objava se je zgodila v tedanji Mladini pri logi *Mlada pota*, kar je bila lepa spodbuda za moje nadaljnje ustvarjanje.

Kasneje sem pisala predvsem literaturo za otroke. Tako je bilo na Radiu Slovenija posnetih in objavljenih okoli 20 radijskih iger za otroke (takrat je za to področje skrbel odlični dramaturg in pesnik Ervin Fritz). Kar nekaj iger, pravljič za lahko noč in dramskih besedil je bilo nagrajenih na različnih natečajih. Pisala sem tudi pesmi, pravljičice in uganke za različne otroške revije.

Prva knjižna objava je bila pravljičica *O velikanu, ki je kradel letne čase*, ki je izšla v zbirki Čebelica Mladinske knjige leta 1996. Sledil je roman za otroke *Začarano poletje* pri založbi Piano leta 2009. Zadnji pa je izšel mladinski roman *Modri otok*.

Po izobrazbi sem sicer profesorica slovenščine in anglistka prevajalka; delala sem tudi kot lektorica, prevajalka, učiteljica na tečajih slovenščine in angleščine, izvajalka različnih delavnic poslovne in uradovalne slovenščine; sprva kot samozaposlena v kulturi, kasneje pa sem se zaposlila na Upravni akademiji Ministrstva za javno upravo. Tukaj skrbim za različna področja usposabljanj, trenutno pa mi je največji strokovni izziv področje 'jasnopisja', kot smo poimenovali pobudo za jasno in jedrnato pisanje v upravi.

Če sem prav obveščena, so vas odkrili na natečaju za nagrado Modra ptica. Ampak vaš otok seveda ni moder zato. Gre pa za modrino in modrost, ne?

Roman *Modri otok* je počasi nastajal več let in sem ga zaključevala ravno v času, ko sem izvedela za natečaj za mladinski roman *Modra ptica* 2016. To 'naključje' me je motiviralo, da sem besedilo pospešeno dokončala in oddala v roku. Roman sicer ni bil izbran med nominirane, vendar me je urednica Alenka Veler povabila, da besedilo s pomočjo njenih predlogov še nekoliko predelam in objavim pri Mladinski knjigi. Uvrstila ga je v zbirko *Sinji galeb*, v kateri je ugledal luč sveta lansko leto.

Zakaj je otok moder? Gre za simbolni pomen barve, ki mi je bila od nekdaj privlačna in sem se z njo kar nekako identificirala. Modra predstavlja veliko stvari, ki so mi pomembne in blizu: širjavo neba, globino morja, čistost in svežino vode, pa tudi otožnost, melanholijo. Seveda tudi modrost, ki je vse kaj drugega kot inteligentnost ali izobraženost. Indigo modra je zame tudi barva magičnosti, povezave z ustvarjalnim bistvom ... Vse to simbolizira *Modri otok* kot domišljjsko prizorišče romana.

Zelo zanimivo primerjavo *Modrega otoka* z Novalisovim sinjim cvetom je sicer napisala Majda Travnik Vode v svoji poglobljeni recenziji romana za revijo *Sodobnost*.

Drugo, še bolj pomenljivo ujemanje pa se je zgodilo z uvrstitvijo vašega romana v zbirko Sinji galeb. Ne samo barvno, ampak žanrsko ujemanje pravzaprav. Kaj lepšega se lahko zgodi zgodbi o počitniški morsk pustolovščini mladih, kot da simbolno stopi v čevlje priljubljene Seliškarjeve knjige?!

Gre za splet zanimivih srečnih naključij. Zbirko *Sinji galeb* sem vzljubila že kot otrok, ko sem na njene čudovite knjige naletela v knjižnici starih staršev in jih z veseljem prebirala na počitnicah pri njih. Videti svojo knjigo uvrščeno med vsa ta dragocena dela, na čelu s Seliškarjevo (vsaj za mojo generacijo) kulturno *Bratovščino Sinjega galeba*, mi je res v veliko čast.

Ampak seveda se je svet od Bratovščine Sinjega galeba strašno spremenil. (Izšla je pred 86 leti!) Mladi imajo danes precej drugačne realne probleme, predvsem pa se zdi, da jih sam pustolovski žanr ne pritegne več dovolj. Ste se zato odločili, da ga skombinirate s fantazijsko literaturo? Pustolovske zgodbe so danes posegle čez rob znanega, 'materialnega' sveta v polje neskončnih možnosti vzporednih

svetov. Zabrísana je meja med domišljijo in izkustvom v stanju razširjene zavesti, konec koncev se tudi v današnjem vsakdanjiku stalno sprašujemo, kaj je sploh res.

Moje pisateljske pokrajine so bile skoraj vedno pravljíčne, domišljíjske, privlačila me je magíčnost, kar je za otroško literaturo obíčajno. V romanu za mladino, torej za že bolj odrasle bralke in bralce, pa je bilo treba oba svetova nekoliko jasneje razdeliti, torej iz 'materialnega' sveta junakinje in junaki prestopijo v – oziroma se srečujejo z – neko drugo dimenzijo 'neskončnih možnosti'. To je predvsem nekaj, kar vznemirja mene, in na srečo, kot se je nato izkazalo, tudi bralce.

Ste sami ljubiteljica fantazijske literature ali jo berete zato, ker jo berejo mladi?

Sodobne fantazijske literature ne berem toliko. Pravzaprav sem se med pisanjem *Modrega otoka* trudila, da bi se posvetila lastni domišljiji, sanjam, imaginaciji, da me ne bi preveč zaneslo v kake vzorce in vsebine drugih pisateljev. Sicer mi je v mladinski in 'odrasli' literaturi najbližji (recimo temu) magíčni realizem, prehanje med realnim in domišljíjskim, in ne čista fantastika.

Nekaj najbolj znanih sodobnih fantazijskih del se v romanu pojavi v pogovoru mladih, katera pa so bila vaša ključna referenca?

Dela, ki so name najbolj vplivala, so verjetno tista, ki sem jih prebirala že v mladosti, saj sem takrat močneje doživljala knjižne zgodbe in junake in so se mi tudi globlje vtisnili v (pod)zavest. Gledano v celoti so bile to vsekakor premnoge ljudske pravljíce s svojimi arhetipskimi liki, pa mladinska literatura Astrid Lindgren, Tove Janssen, Ericha Kästnerja, vse *Zgodbe iz Narnije* (te sem sicer prebirala šele s svojimi otroki) ... Med 'odraslimi' deli pa *Sto let samote*,

Mojster in Margareta, dela Christiana Bobina, če naštejemo samo tista, ki so name pustila najmočnejši vtis s svojimi prestopi v magíčno.

Od slovenskih avtorjev so na moje ustvarjanje močno vplivali Svetlana Markovič z drznostjo in svobodoljubnostjo svojih likov, Ciril Kosmač s prelepim liričnim jezikom, Lojze Kovačič z nezizprosno odkritosrčnostjo in globino doživljanja ...

Kraljestvo neskončne zarje mladim reklamira njegov »promotor« z naslednjo vabo: »Se vam ne zdi, da je svet, ki ga vidite okoli sebe, nezadosten in omejen? Ne veste pa še, da obstaja toliko več ...« To se zdi res odlična past za mladostnike, katerih svet je seveda res problematičen, še bolj, ker v tem obdobju težave pač potencirano občutijo ... Ste imeli v mislih kakšne specifične sodobne načine zavljanja mladostnikov v svetove neomejenih možnosti?

Obljuba 'sveta neomejenih možnosti' je zelo vabljava in zato na neki način tudi tržna niša, saj današnji človek (pa ne samo mladi) hrepeni po stiku s samim seboj, naravo, transcendenco, ki jo je v sodobnem svetu izgubil. Išče poti do nje in pri tem marsikdaj ubere vabljivo bližnjico. Kdaj je pot prava in kdaj napačna, ki ga bo povlekla še dlje od samouresničitve, je težko reči, saj na njej kot 'vodniki' lahko vstopijo različni manipulatorji z lastnimi interesi. Marsikdaj pa se celo napačna pot na koncu vendarle izkaže za smiselno. O vsem tem, tudi v povezavi z drugačnim doživljanjem realnosti, govori tudi *Modri otok*. Predvsem pa ne daje enoznačnih odgovorov, saj teh preprosto ni.

Ne vem kaj veliko o magiji, ampak rekla bi, da nam vaš roman »sporoča«, da magija po sebi ni ne bela ne črna, ampak je iste sile pač mogoče uporabiti za dobro ali za zlo?

Da. Enako velja tudi za manipulacijo. Vsako vplivanje na druge je problematično – je vse, kar naredimo z dobrim namenom, dobro tudi za druge? Kdo lahko o tem odloči? Verjetno je tukaj več vprašanj kot odgovorov, želim pa, da mladi ob branju to opazijo in o tem razmišljajo.

Nedvomno pa roman poudarja vrednote prijateljstva, empatije, solidarnosti, ki so v našem svetu še kako potrebne in magične same po sebi, saj lahko pretvarjajo zlo v dobro.

Precej obmorske favne in flore ste preučili za Modri otok oziroma za to, da ste našli primerne rastline in živali za magijsko simboliko. Kako je pravzaprav s temi črnimi galebi in Milvinimi rož'cami?

Privlači me raziskovanje simbolov, arhetipov, iskanje povezav med njimi in njihov vpliv na realni, materialni svet. Pri raziskovanju snovi za knjigo sem veliko brala o staroselskih kulturah po vsem svetu, ki so bile močno povezave z naravo in silami, ki jih sodobni človek ne zaznava več. Očarana sem odkrila tudi svet slovenskih starovercev. Pred kratkim sem zasledila celo izraz 'naravoverstvo'. Ugotovila sem, da so to vrednote, ki so mi bile blizu že v otroštvu, pa sem jih potem 'povozila' s socializacijo kot verjetno marsikdo od nas. Veliko tega sem vnesla v knjigo, vsebina je nekakšen zbir vsega, kar me je takrat vznemirjalo in na kar sem iskala odgovore tudi v procesu pisanja. Če sem čisto iskrena, se proces, kljub temu da je knjiga že objavljena, še vedno nadaljuje. Glede črne ptice pa bi dodala še, da je slikarka Eva Mlinar pronicljivo ujela in prenesla njeno simboliko v naslovnico knjige, ki z vsem elementi in barvami čudovito ponazarja bistvo Modrega otoka.

Mimogrede, dolgo sem si ob izmišljenem otoku v Jadranu pač predstavljala »hrvaški otok«. Ampak Ernest, Adrijan in

Lena niti enkrat nimajo problema z jezikom! Najbrž na ta segment niste pozabili, ampak ste ga namerno »podtaknili«?

Pravzaprav nisem nameravala predstaviti konkretnega geografsko določenege otoka, saj sem hotela dati domišljiji prosto pot. Tudi nisem želela definirati države, rojstnih mest in narodnosti otrok ter jezika, ki ga uporabljajo, ker se mi je to zdelo nepomembno ali celo moteče za potek zgodbe.

'Jadran' se je nekako znašel v uredniškem opisu zgodbe na hrbtni strani knjige, vendar ga sama nisem uporabila v romanu. Želela sem, da otok ostane neopredeljen. Seveda lahko potegnemo vzporednice z jadranskimi otoki, a te niso pomembne za samo zgodbo, otok bi bil lahko kjerkoli v mediteranskem ali drugem morju.

Kljub temu da dobi v romanu zlo fantazijske dimenzije, spretno vpeljete tudi zelo realistične, kapitalске težnje. En dobljeni referendum o vodah ni dovolj, ne? Tisti, ki hočejo zgraditi obalo, ne bodo odnehali?

Ne, tisti, ki hočejo uporabiti vsako ped naše Zemlje in celo veselje za lastno korist, ne bodo odnehali. Delno smo krivi vsi v svoji želji po lagodnem življenju, a največji del krivde nosijo najmočnejši akterji v družbi.

Sporočilo zgodbe je morda enako kot sporočilo *Bratovščine Sinjega galeba*, če se vrnem k izhodiščnim vprašanjem: da sočutje, občutek za pravičnost, prijateljsko sodelovanje in pogum vsakič znova odrešijo svet.

So do vas prišli kakšni odzivi mladih bralcev? Jih je Modri otok posrkal (in vrnil v realnost seveda)?

Imela sem nekaj zelo lepih odzivov mladih bralcev. Prvi in najdragocenejši mi je bil pozitiven odziv moje hčerke, ki tudi sama piše odlična besedila in ji zelo zaupam pri literarni presoji. Drugi, ki bi ga

omenila, je lep odziv devetošolcev Waldorfske šole, ki so prebrali *Modri otok* in se o njem pogovarjali v oddaji Hudo na Radiu Slovenija z voditeljem Gašperjem Stražišarjem. Takrat sem prvič slišala, kako razmišljajo o romanu tisti, ki jim je dejansko namenjen, in moram reči, da me je presenetilo, kaj vse so našli v njem in kako jih je nagovoril. Zelo poseben občutek je, ko gre knjiga svojo pot in zaživi svoje življenje med bralci.

Petra Vidali

JANA BAUER: ZAKAJ SE Z OBJEMANJEM UKVARJA CEL SVET

Foto: Tihomir Pinter

Kako objeti ježa je v teh distopičnih, odtujenih časih resnično prava tema – preprosta želja po objemu. Nuja po objemu, in to bitja, za katerega je ta želja videti brezupna. Kakšna je geneza te zares subtilne slikanice? Vaši živalski

junaki so vedno tako avtentični, sveži, prepričljivi, nikoli plakadni, nobene sledi moraliziranja, kako vam uspeva?

Besedilo je nastalo že pred pandemijo in nekaj let ležalo v predalu. Mislim, da so ga navdihnile slikanice o objemih in objemanju. Kot urednica se redno udeležujem sejmov, še zlasti v Bologni, kjer se srečujem z različnimi agenti in založniki. V nekem trenutku se mi je zazdelo, da ima vsak od njih, ne glede na to, s katerega konca sveta prihaja, vsaj eno knjigo, ki se navezuje na objemanje. Pomislila sem, da mora biti v objemanju neka splošna težava, če se s tem (zave-stno ali ne) ubada toliko ljudi. Nikoli prej se nisem spraševala o tem. In če govorimo o težavi z objemanjem, je seveda prvi na vrsti jež. Tako se je začelo, potem se je zgodba spletla. Malo pa sem vseeno pazila, da ne bi bil preveč podoben ježu iz *Groznovilce*.

Ste mojstrica presenetljivih obratov, v vaših knjigah za mlade je zmeraj tisto nekaj čudežnega, nek obrat, da nič ni tako, kot je videti na prvi pogled. Taka je vloga lisjaka v zgodbi, kajne?

Življenje samo po sebi je polno presenetljivih obratov ter drobnih čudežev in čarovnij. Zveni klišejsko, je pa res. Vendar se ti čudeži ne zgodijo sami od sebe, zanje so odgovorni posamezniki. Največkrat čisto običajni ljudje, ki v nekem trenutku izstopijo iz rutine svojega vsakdana in naredijo nekaj, kar spremeni tok dogodkov. Nekaj, kar v življenje ali življenja drugih prinese kanček čarovnije. Ljudje, ki so sposobni izstopiti iz lastnega ugodja in se brez najmanjše koristoljubnosti poglobiti v težave drugih, so me vedno fascinirali. Kljub svojim slabostim in napakam so v nekem trenutku sposobni obrniti tok neke druge zgodbe. Takšni so največkrat moji junaki. Tudi Pipe lisjak je povsem običajen deček, oblečen v kostum lisjaka, ima svoje težave in želje in zadnja stvar, s